

**«Δεξιότητες του 21ου αιώνα στα
γλωσσικά μαθήματα:
Δημιουργικότητα, Κριτική Σκέψη,
Επικοινωνία, Συνεργασία»**

Πέμπτη, 19 Οκτωβρίου 2023 (8.00-13.00)

*«Από τις τρεις εποχές της έννοιας, που είναι η εγκυκλοπαίδεια, η παιδαγωγική και η εμπορική επαγγελματική κατάρτιση, μόνο η δεύτερη μπορεί να μας εμποδίσει να πέσουμε από τις κορυφές της πρώτης μέσα στην απόλυτη καταστροφή της τρίτης, καταστροφή απόλυτη για τη σκέψη» (Deleuze & Guattari, *What is Philosophy?*).*

**Δημιουργική Γραφή και Δεξιότητες
Κοινωνικής Μάθησης στον 21^ο
αιώνα. Ένα εργαστήριο για
μαθητές/τριες Δημοτικού (Ε'-Στ')
και Γυμνασίου (Α'-Β')**

**Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος
Καθηγητής Δημιουργικής Γραφής
και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας**

Η εκπαίδευση ως ύψιστη ανθρωπιστική αξία

- Η **εκπαίδευση** είναι αναμφισβήτητα **το πλέον δυναμικό πεδίο αντιπαράθεσης ιδεολογικών, κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών απόψεων**. Τα οργανωτικά σχήματα που δομούν τον κοινωνικό αυτόν θεσμό αποτυπώνουν εύγλωττα τη διαχείρισή του από το κυρίαρχο οικονομικό παράδειγμα και τη σηματοποίηση των λειτουργιών του ανάλογα με τα προτάγματα του πολιτικού συστήματος.
- **Στον 21^ο αιώνα το σχολείο** οφείλει να προσαρμοστεί στις νέες προκλήσεις και τα νέα δεδομένα και να μεριμνήσει όχι μόνο για την γνωστική καλλιέργεια των μαθητών/τριών αλλά και για την κοινωνική, τη συναισθηματική και την ψυχοπνευματική τους ανάπτυξη. Η ανεπάρκεια ή και απουσία κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων μπορεί να οδηγήσει στη σχολική αποτυχία με προβλήματα στη σχολική ζωή του παιδιού.

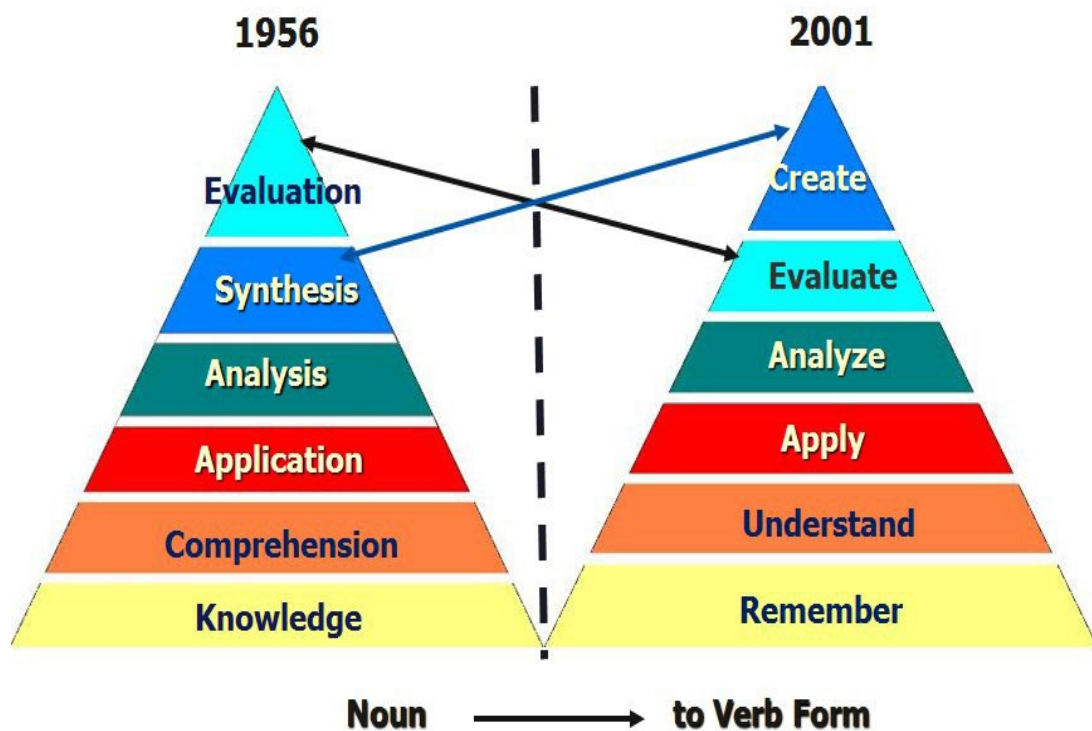
- **Εκπαιδευτικοί στόχοι**
- **Κοινωνικές δεξιότητες, συναισθηματική νοημοσύνη και σχολική πραγματικότητα**
- **Οι κοινωνικές δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα**
- **Δημιουργική Γραφή και δεξιότητες κοινωνικής μάθησης**
- **Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση – το σχολικό εργαστήριο δημιουργικής γραφής**
- **Δημιουργική Γραφή και Νευροεπιστήμες**
- **Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής: κοινωνικές δεξιότητες και γλώσσα**
 - I. Τα Στάδια Οργάνωσης
 - II. Επιλογή και χρήση δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής
 - III. Μορφή και δομή του Εργαστηρίου
 - IV. Θεματικές Εργαστηρίων
 - V. Δύο παραδείγματα
 - VI. Κριτήρια Αξιολόγησης Δημιουργικής Γραφής / Κλίμακες Αξιολόγησης Δεξιοτήτων Κοινωνικής Μάθησης

Εκπαιδευτικοί στόχοι μπορούν να διακριθούν σε τρεις τομείς:

τον γνωστικό (cognitive) - διεργασίες της γνώσης

τον συναισθηματικό (affective) - συναισθήματα / στάσεις / αξίες

τον ψυχοκινητικό (psychomotor) - δεξιότητες (skills) / αξιώνουν μυικές-κινητικές δραστηριότητες και απαιτούν νευρομυικό συντονισμό (χάρτες, σχέδια, κατασκευές, δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων ή χαρακτήρων κτλ.)

Bloom's Taxonomy

Κοινωνικές δεξιότητες, συναισθηματική νοημοσύνη και σχολική πραγματικότητα

Οι κοινωνικές δεξιότητες συνιστούν εκείνες τις λεκτικές και μη λεκτικές συμπεριφορές με τις οποίες επηρεάζουμε τη συμπεριφορά των άλλων και σχετίζονται άμεσα με τη μάθηση. Τον μηχανισμό δηλαδή με τον οποίο το παιδί επιτυγχάνει επιθυμητά αποτελέσματα στο περιβάλλον του και αποφεύγει αρνητικές καταστάσεις. Η μέγιστη επίτευξη και αποφυγή αντικατοπτρίζει τον βαθμό απόκτησης των κοινωνικών δεξιοτήτων.

- Οι κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες θεωρούνται από πολλούς ερευνητές σαν ένα ξεχωριστό είδος νοημοσύνης που αναφέρεται ως **Συναισθηματική Νοημοσύνη (ΣΝ)**. Στενά συναρτημένες με κοινωνικές είναι και οι προσωπικές δεξιότητες (soft skills vs hard skills) που σχετίζονται με τη ΣΝ του ατόμου, καθώς αναφέρονται στο σύνολο των χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς του, δηλαδή την κοινωνικότητα, τη γλωσσική επικοινωνία και την επικοινωνία γενικότερα, τις προσωπικές συνήθειες και τη φιλικότητα. Να σημειώσουμε emphaticά ότι οι περισσότερες έρευνες συνδέουν τη ΣΝ όχι μόνο με τις κοινωνικές δεξιότητες αλλά και με τη βελτίωση των σχολικών επιδόσεων.
- Η ΣΝ προσδιορίζεται ως **ενοσιολογικά** ως εκείνη η μορφή κοινωνικής ευφυΐας που περιλαμβάνει την ικανότητα να κατανοεί κάποιος τα δικά του συναισθήματα και των άλλων, ώστε να καθοδηγεί αναλόγως τις σκέψεις και τις πράξεις του. Μια σειρά από μη γνωστικές δυνατότητες που δίνουν την ικανότητα σε ένα άτομο να αντιμετωπίζει επιτυχώς τις απαιτήσεις και τις πιέσεις του περιβάλλοντος που ζει, αλλά και την ικανότητα του ανθρώπου να βρίσκει κίνητρα να αντιπαρέρχεται τις απογοητεύσεις και τις παρορμήσεις του και να ρυθμίζει εντέλει τη διάθεσή του έχοντας ενσυναίσθηση και ελπίδα.
- Η θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης (**διαφορετικοί τρόποι μάθησης**) που αναπτύχθηκε από τον Gardner (1983), Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης βρίσκει εφαρμογή στις δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, καθώς μέσω αυτών, μέσα από έναν συνδυασμό οπτικών, ακουστικών, κιναισθητικών, γλωσσικών, διαπροσωπικών κι επικοινωνιακών δεξιοτήτων, τα παιδιά τελικά μαθαίνουν πιο εύκολα κι αποτελεσματικά.

Οι κοινωνικές δεξιότητες του 21ου αιώνα

(γνωστικές, μεταγνωστικές, κοινωνικές και επικοινωνιακές)

- Πολλές οι **απόπειρες ταξινόμησης** των κοινωνικών δεξιοτήτων – διάφορα τα **μοντέλα αξιολόγησής** τους για τα παιδιά.
- Σύμφωνα με το έργο και τις εκθέσεις διαφόρων οργανισμών και ινστιτούτων (Casey Life Skills, 2016. Mc Milan Life Skills, 2016. National Education Association, 2016. W.H.O., 1997), κάποιες από τις βασικές δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα είναι οι εξής: α) αναλυτική σκέψη, β) προσαρμοστικότητα, γ) κριτική σκέψη, δ) επικοινωνία, ε) αυτογνωσία, ζ) καινοτομία, η) ενσυναίσθηση, θ) συνεργασία, ι) αυτονομία, κ) διαχείριση συναισθημάτων, λ) ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, μ) προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα, ν) δημιουργικότητα.
- Η σημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα προκρίνει δεξιότητες ανταγωνιστικότητας (hard skills)
- Η Binkley και οι συνεργάτες της (2012) παρουσίασαν ένα μοντέλο τεσσάρων κατηγοριών των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα:
- Τρόποι σκέψης: α) **Δημιουργικότητα και καινοτομία**, β) **Κριτική σκέψη, επίλυση προβλήματος**, διαχείριση και λήψη απόφασης και γ) **Μεταγνώση**
- Τρόποι εργασίας: α) **Επικοινωνία**, β) **Συνεργασία**
- Εργαλεία εργασίας: α) Πληροφοριακός γραμματισμός, β) Ψηφιακός γραμματισμός
- Ζώντας στον κόσμο: α) Η ικανότητα του υπεύθυνου πολίτη σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, β) Ζωή και καριέρα και γ) Προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα.

Δημιουργικότητα & Καινοτομία

- Σύμφωνα με τον Guilford (συγκλίνουσα και αποκλίνουσα σκέψη / παραγωγή), τα γνωρίσματα της **Δημιουργικότητας** είναι τα εξής: α) Ευχέρεια, η ικανότητα εύρεσης λύσεων σε προβληματικές καταστάσεις μέσω νέων διαδρομών. β) Ευελιξία, η ικανότητα διακοπής του υπάρχοντος τρόπου σκέψης και μεταμόρφωσής του σε νέου. γ) Πρωτοτυπία, η ικανότητα χρήσης γνωστών δεδομένων με καινούριο πλέον τρόπο. δ) Πολυπλοκότητα/Οργάνωση, η ικανότητα οργάνωσης γνωστών δεδομένων για την κατασκευή νέων δομών. ε) Χιούμορ, στο οποίο εμπεριέχονται η έκπληξη και η πρωτοτυπία.
- **Ενυπάρχει σε κάθε άνθρωπο** -ποσοτική και όχι ποιοτική διαφοροποίηση
- **Δημιουργικότητα και Καινοτομία είναι έννοιες που αλληλοσυμπληρώνονται**, καθώς η Δημιουργικότητα χωρίς την Καινοτομία δεν έχει καμία αξία.
- **Δημιουργικότητα είναι η διαδικασία παραγωγής νέων ιδεών - Καινοτομία είναι η επιλογή, η επεξεργασία αυτών των ιδεών για τη μεταφορά τους στην πράξη.**
- Νευροπιστήμες –παράδειγμα εγχείρησης 7χρονου παιδιού με συνεργασία
- **Τα 6 p:**
 - Person – oriented models
 - Process – oriented models
 - Product-oriented models
 - Place
 - Persuasion
 - Potential

Παράγοντες που συνάδουν με τη Δημιουργικότητα

Η Αξιολόγηση της Δημιουργικότητας

- Οι παράγοντες που συνάδουν με τη δημιουργικότητα είναι ποικίλοι:

α) Τα εσωτερικά κι εξωτερικά κίνητρα,

β) το υποστηρικτικό περιβάλλον,

γ) το σχολείο,

δ) η ηλικία,

ε) το φύλο, σε κάποιες έρευνες φαίνονται πιο δημιουργικά τα κορίτσια και σε άλλες τα αγόρια, ενώ σε κάποιες άλλες το φύλο δε σχετίζεται ,

στ) η προσπάθεια,

ζ) η πείρα,

η) το παιχνίδι.

- Η έννοια της δημιουργικότητας είναι αρκετά πολύπλοκη με πολλούς αστάθμητους παράγοντες στην εγκυρότητα της αξιολόγησής της.
- Hocevar και Bachelor (1989:53-75) ταξινόμησαν τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της δημιουργικότητας σε κατηγορίες:

α) τεστ αποκλίνουσας σκέψης

β) ερωτηματολόγια στάσεων κι ενδιαφερόντων

γ) ερωτηματολόγια προσωπικότητας

δ) βιογραφικά ερωτηματολόγια

ε) αποτίμηση δημιουργικού προϊόντος

στ) βαθμολογήσεις κριτών /μελέτες διακεκριμένων ατόμων /αυτοαναφερόμενες δημιουργικές δραστηριότητες.

Ο Δημιουργικός Γραμματισμός

- Ο όρος «**Δημιουργικός Γραμματισμός**» εισήχθη από τον Woods (2001:62-79) και τον επεξεργάστηκε περαιτέρω ο Healey (2009, 2013, 2015).
- Αναφέρεται σ' εκείνες τις διαδικασίες, αλλά και ικανότητες του ατόμου που του είναι απαραίτητες για να κατανοήσει καλύτερα το μαθησιακό περιβάλλον του και περιλαμβάνει ένα σύνολο εργαλείων για την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης.
- Ο **Δημιουργικός Γραμματισμός** αναφέρεται στην ικανότητα χρήσης της γλώσσας μέσω ποικίλων τρόπων, στην ικανότητα σκέψης κι επικοινωνίας με τρόπους μεταφορικούς, μη ιεραρχικούς και γραμμικούς, στην ικανότητα δημιουργίας υποβλητικών ιστοριών με πολυδιάστατους χαρακτήρες και ποικίλες «φωνές», αλλά και στην ικανότητα διαχείρισης των προσλαμβανόμενων εννοιών με στόχο την παραγωγή νέων. Καθώς προβάλλει εναλλακτικές προοπτικές και νέους συνδυασμούς δεδομένων, δεν αφορά μόνο τη Λογοτεχνία, αλλά όλες τις μορφές κειμένου και όλους τους επιστημονικούς τομείς που σχετίζονται με την επεξεργασία και την ερμηνεία των κειμένων αυτών.
- Ειδικότερα, στον χώρο της **εκπαίδευσης** οι μαθητές στο πλαίσιο του Δημιουργικού Γραμματισμού είναι απαραίτητο να υιοθετήσουν μία κριτική προσέγγιση των κειμένων και να τα αναδημιουργήσουν ευφάνταστα, προβάλλοντας τις δικές τους αναπαραστάσεις σύμφωνα με την εμπειρία, τα ενδιαφέροντα, τις απόψεις, τις αξίες και την ίδια την κοσμοθεωρία τους.
- Η **Δημιουργική Γραφή στο σχολείο δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται** ως μία συμπληρωματική μέθοδος που περιορίζεται στη διδακτική της Λογοτεχνίας, αλλά ως μία διαδικασία Δημιουργικού Γραμματισμού.

Κριτική Σκέψη – Επικοινωνία - Συνεργασία

- **Η κριτική σκέψη** είναι μία διανοητική διαδικασία εφαρμογής, ανάλυσης ή σύνθεσης και αξιολόγησης πληροφοριών που προέρχονται μέσα από την παρατήρηση, την εμπειρία, τον προβληματισμό και την επικοινωνία.
- Η κριτική σκέψη βασίζεται σε αξίες όπως η σαφήνεια, η ακρίβεια, η συνοχή, η αξιοπιστία, η συνάφεια, η αμεροληψία και η ορθή αιτιολόγηση.
- Συστατικά στοιχεία της κριτικής σκέψης είναι: α) Η ετοιμότητα για χρήση της λογικής που στηρίζεται σε σωστά επιχειρήματα. β) Η προθυμία για αμφισβήτηση των ιδεών των άλλων και των δικών μας, με σεβασμό, ωστόσο, στην αξία του ατόμου. γ) Η επιθυμία εύρεσης της αλήθειας ανεξαρτήτως κόπου.
- **Επικοινωνία** είναι η αμφίδρομη διαδικασία κατά την οποία υπάρχει ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα άτομα.
- Στηρίζεται στην **ενεργητική ακρόαση**, στην έλλειψη παρεμβολών, στην ορθή χρήση της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας σε διάφορες συνθήκες, όπως πίεση χρόνου, επικράτηση άγχους, θόρυβος κ.ά. Μάλιστα, η μεταφορά ενός μηνύματος από τον πομπό στον δέκτη δεν συνεπάγεται απαραίτητα την ύπαρξη της επικοινωνίας.
- Απαραίτητος είναι ο μηχανισμός της **ανατροφοδότησης** που παρέχει τη δυνατότητα στον πομπό και στον δέκτη να ελέγξουν αν η αποστολή και η λήψη του μηνύματος έγινε με τον σωστό τρόπο.

Συνεργασία – Ψηφιακός Γραμματισμός

- Η **Συνεργασία** των μελών μιας κοινότητας και κατ' επέκταση η επικοινωνία τους, αποτελεί μια σημαντική κοινωνική δεξιότητα. Αυτό σημαίνει ότι συντελεί στην κοινωνική επάρκεια του ατόμου, βοηθά στην κοινωνική αλληλεπίδραση και δίνει τη δυνατότητα στο άτομο να συνυπάρχει αρμονικά σε μία ομάδα. Οι δεξιότητες συνεργασίας αναφέρονται σε συμπεριφορές, όπως αλληλεπίδραση, βοήθεια του ατόμου προς τους άλλους ή και να μοιράζεται κάποιος πράγματα με άλλους και είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη δημιουργία λειτουργικών σχέσεων και την αποτελεσματική διαχείριση διαπροσωπικών προβλημάτων.
- Στο πλαίσιο της συνεργασίας περιλαμβάνεται η συμβολή των ατόμων στην επίτευξη ενός κοινού στόχου, η βίωση της ικανοποίησης από αυτό, η υιοθέτηση ρόλων και η ικανότητα συναινετικής λύσης σε διάφορα προβλήματα. Επιπρόσθετα, με τη συνεργασία συνδέονται κι άλλες δεξιότητες, όπως η δεξιότητα της αναγνώρισης κι έκφρασης συναισθημάτων, της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ενσυναίσθησης.
- Η συνεργασία περιλαμβάνει την αποδοχή των άλλων, την ικανότητα για δημιουργία συζήτησης, την εμφάνιση ηθικής συμπεριφοράς, της συμμόρφωσης σε κανόνες και την ύπαρξη θετικής συμπεριφοράς.
- Η Unesco (2011) ορίζει τον **Ψηφιακό Γραμματισμό** ως δεξιότητα ζωής και τον χαρακτηρίζει ως έννοια «ομπρέλα», διότι περιλαμβάνει πολλές διαστάσεις.
- Η έννοια του ψηφιακού γραμματισμού περιλαμβάνει πολλούς γραμματισμούς, όπως τον πληροφοριακό, τον τεχνολογικό, τον γραμματισμό μέσω μαζικής ενημέρωσης κ.ά.
- Παρά το γεγονός ότι ο ψηφιακός γραμματισμός αποτελεί επιτακτική ανάγκη ήδη από την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα, ωστόσο, δεν έχει δοθεί ένας ορισμός ευρείας αποδοχής. Επιστήμονες από διάφορα επιστημονικά πεδία χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο προσαρμόζοντάς τον στα επιστημολογικά τους ρεύματα και στο κοινό στο οποίο απευθύνονται. Παράλληλα, παρατηρείται εννοιολογική σύγχυση, καθώς χρησιμοποιούνται κι άλλοι όροι, όπως τεχνολογικός γραμματισμός, πληροφοριακός γραμματισμός, ψηφιακές δεξιότητες, ηλεκτρονικές δεξιότητες, επάρκεια στα ψηφιακά μέσα.

Πολιτότητα – Προσωπικότητα και Κοινωνική Υπευθυνότητα

- Κουτσελίνη (2007): η **Πολιτότητα** περιλαμβάνει την πολιτική, κοινωνική, οικονομική, εκπαιδευτική και πολιτιστική ταυτότητα του πολίτη.
- Η **εκπαίδευση** θα πρέπει να προωθήσει τη δημοκρατική πολιτότητα με τις **εξής προσεγγίσεις**: α) Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, β) Εκπαίδευση για την ειρήνη, γ) Διαπολιτισμική εκπαίδευση, δ) Εκπαίδευση για τη δημοκρατία και τέλος ε) Παγκόσμια εκπαίδευση.
- Πηγάζει από τέσσερις τύπους πολιτικής αρετής: α) γενικές αρετές (νομιμοφροσύνη), β) κοινωνικές αρετές (ανεξαρτησία, ανοιχτό πνεύμα), γ) οικονομικές αρετές (εργατικότητα, ικανότητα προσαρμογής στις οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές), δ) πολιτικές αρετές (σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων, ετοιμότητα απολαβών σύμφωνα με το παραγόμενο έργο, ικανότητα αξιολόγησης των άλλων, ετοιμότητα για εμπλοκή στη συζήτηση).
- Η **Προσωπική Υπευθυνότητα** ορίζεται ως η εκδήλωση ενδιαφέροντος στις ανάγκες του άλλου, αλλά και ως υποχρέωση και περιλαμβάνει πράξεις που το άτομο αναλαμβάνει χωρίς αυτές να του έχουν ανατεθεί από κάποιο άλλο άτομο με εξουσία.
- Ως **Κοινωνική Υπευθυνότητα** ορίζεται η υπευθυνότητα του ατόμου να κάνει θετικές πράξεις στο πλαίσιο μιας κοινωνικής ομάδας στην οποία συμμετέχει. Έχει ως στόχο την ευαισθητοποίηση του ατόμου απέναντι στα δικαιώματα, στα αισθήματα και στις ανάγκες των άλλων και σχετίζεται με την προσωπική ανάπτυξη του εαυτού.

Κλίμακες Αξιολόγησης Δεξιοτήτων Κοινωνικής Μάθησης
Αξιολογείστε κάθε δεξιότητα χωριστά.

Τσεκάρετε τη συχνότητα με την οποία εκδηλώνει το παιδί τις παρακάτω δεξιότητες

A. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ	ΠΟΤΕ, Η ΣΧΕΔΟΝ ΠΟΤΕ	ΠΟΛΥ ΣΠΑΝΙΑ	ΣΠΑΝΙΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΥΧΝΑ	ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	ΠΑΝΤΑ, Η ΣΧΕΔΟΝ ΠΑΝΤΑ
1.Ακούει με προσοχή τους συμμαθητές του χωρίς να τους διακόπτει.							
2.Κοιτάζει τους συμμαθητές του στα μάτια, όταν μιλάνε.							
3.Έχει στραμμένο το σώμα του προς τον συνομιλητή του.							
4.Περιμένει τους συμμαθητές του να ολοκληρώσουν, πριν μιλήσει ο ίδιος.							
5.Χαμογελάει, όταν χαμογελάει κι ο συνομιλητής του.							

Κλίμακες Αξιολόγησης Δεξιοτήτων Κοινωνικής Μάθησης

Αξιολογείστε κάθε δεξιότητα χωριστά.

Τσεκάρετε τη συχνότητα με την οποία εκδηλώνει το παιδί τις παρακάτω δεξιότητες

Γ. ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ	ΠΟΤΕ, Η ΣΧΕΔΟΝ ΠΟΤΕ	ΠΟΛΥ ΣΠΑΝΙΑ	ΣΠΑΝΙΑ	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΣΥΧΝΑ	ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	ΠΑΝΤΑ, Η ΣΧΕΔΟΝ ΠΑΝΤΑ
1. Συμμετέχει στις δραστηριότητες της τάξης.							
2. Είναι πρόθυμο ν' ασχοληθεί με νέες μαθησιακές δραστηριότητες.							
3. Αναγνωρίζει τα λάθη του και δεν αποελπίζεται από αυτά.							
4. Δέχεται τον έπαινο και την κριτική των συμμαθητών του.							
5. Εκφράζει με άνεση τη γνώμη και τα συναισθήματά του.							
6. Χρησιμοποιεί πρωτότυπες εκφράσεις κι έχει πλούσιο λεξιλόγιο.							

Δημιουργική Γραφή και δεξιότητες κοινωνικής μάθησης

- Υπόδυση ρόλων
- Συγγραφή (μίμηση)
- Προσομοιώσεις και οπτικοποιήσεις
- Η (μεταφορική) χρήση του λόγου = πηγή δημιουργικότητας
- Καταιγισμός ιδεών
- SCAMPER (substitute/combine/adapt/ modify-magnify-minify/put to other uses/eliminate/ reverse-rearrange)
- Σκεπτόμενα καπέλα του Ντε Μπόνο
- Συνεργατική γραφή
- Δημιουργική επίλυση προβλημάτων (στις ιστορίες)
- Ενεργητική ακρόαση
- Κριτική / ανατροφοδότηση
- **Η συγγραφή μιας ιστορίας** μπορεί να θεωρηθεί ως η πύλη μέσω της οποίας το άτομο εισέρχεται στον κόσμο, αλλά και μέσω της οποίας η εμπειρία του κόσμου ερμηνεύεται.
- **Η Δημιουργική Γραφή ως είδος τέχνης** (πολλαπλή νοημοσύνη): αυτοπεποίθηση / αυτονομία / μοναδικότητα / πειραματισμός / αξιολόγηση συνομηλίκων και ανατροφοδότηση.
- **Πολυπολιτισμικότητα**: η αποδοχή του άλλου – πολιτισμικές παραστάσεις μέσα από πολλά ερμηνευτικά πλαίσια, άρα αυξημένη δημιουργική απόδοση μέσω της **λογοτεχνικής ανάγνωσης και γραφής**.

Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση

Το σχολικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

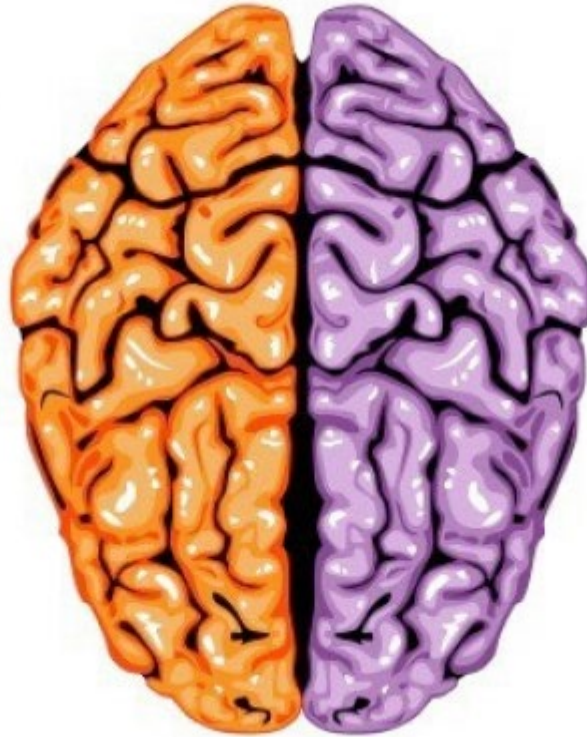
- **Δ.Γ. :σύγχρονη, εκπαιδευτική, βιωματική μέθοδος που μυεί τους μαθητές στα μυστικά του λόγου με παιγνιώδεις διαδικασίες.**
- Η γραφή δομεί ένα σύμπαν την ίδια στιγμή που αποδομεί ένα άλλο.
- Ο όρος «**εργαστήρι δημιουργικής γραφής**» αναφέρεται και στη **διαδικασία της γραφής** και σε αυτήν της **συζήτησης/αξιολόγησης** των παραγόμενων κειμένων από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες του εργαστηρίου, αλλά και στον **φυσικό χώρο** που πραγματοποιείται.
- Το εργαστήριο **δίνει έμφαση σε όλα τα στάδια γραφής**, ενθαρρύνει την αυτονομία και τη συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους, καθώς **ο μαθητής τίθεται στο επίκεντρο της διαδικασίας** με τον δάσκαλο να λειτουργεί ως οδηγό και διευκολυντή της μάθησης.
- Σύμφωνα με την **AWP** (Association of Writers and Writing Programs, 2012), στο πλαίσιο του εργαστηρίου, η «διδασκαλία» παρέχει στους μαθητές τα ακόλουθα: α) Επισκόπηση της Λογοτεχνίας, β) Εμπειρία στην κριτική ανάλυση, γ) Κατανόηση των τεχνικών ενός συγγραφέα, δ) Διανοητική πειθαρχία, ε) Κατανόηση των διαφορετικών πολιτιστικών αξιών, ε) Δημιουργικότητα, ζ) Γνώση της γραμματικής, η) Δεξιότητες επικοινωνίας και θ) Κατανόηση των Νέων Μέσων.
- **Η μίμηση ως παιδαγωγική μέθοδος:** ύφος (λεξικογραμματικές και συντακτικές επιλογές), φωνή, δομή, περιεχόμενο.
- Τα εργαστήρια με τη βιωματική τους υπόσταση και λειτουργία συμβάλλουν μέσω της αισθητικής οδού στη διαμόρφωση συνειδητοποιημένων, ενεργών και δημοκρατικών πολιτών –ριζοσπαστική παιδαγωγική.
- Η εργαστηριακή λογική της δημιουργικής γραφής αποδέχεται την ικανότητα, την ευφυΐα και το ταλέντο ως ιστορικές ανθρώπινες κατασκευές κι όχι ως θεόπνευστες, επιτρέποντας, έτσι, τους εκπαιδευτικούς να αμφισβητήσουν τους κανόνες και τις συμβάσεις για το τι θεωρείται λογικό, εύλογο και ορθολογικό. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου αίρεται η ταμπέλα που αποδίδεται σε έναν («αδύνατο») μαθητή και η οποία προσδιορίζει συνήθως τις ίδιες τις προσδοκίες του δασκάλου από αυτόν. Άλλωστε, είναι σύνηθες φαινόμενο αδύνατοι μαθητές να εκπλήσσουν τους δασκάλους τους με τα γραπτά τους σε σχέση με την παρουσία τους μέσα στην τάξη κατά τη μαθησιακή διαδικασία.
- Ο κίνδυνος της «**αντιδημοκρατικής ομοιογενοποίησης**» / **εργαλειακού χαρακτήρα**– η «ομοιομορφία» των κειμένων δεν επιτρέπει την εμφάνιση προτάσεων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον – η «**διατήρηση**» της αποκλίνουσας σκέψης και ο ρόλος της **Κριτικής Παιδαγωγικής**.
- Η **πολυπλοκότητα της φύσης του Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής**.

Δημιουργική Γραφή και Νευροεπιστήμες

- Δεν είμαστε γενετικά προγραμματισμένοι για να διαβάσουμε και να γράψουμε
- Έχει, επίσης, μεγάλο ενδιαφέρον να διερευνηθεί η σχέση της Δημιουργικής Γραφής με τη μάθηση μέσω της επιστήμης της Νευρογλωσσολογίας.
- Ο νευρογλωσσολογικός προγραμματισμός (μία ισχυρή πρακτική προσέγγιση για τον προσωπικό μετασχηματισμό, την ικανότητα χρήσης της γλώσσας και το νοητικό λογισμικό) δίνει πολύ μεγάλη βαρύτητα στη συναισθηματική ισορροπία. Όταν ο μαθητής αισθάνεται άγχος κατά τη μαθησιακή διαδικασία, η νορεπινεφρίνη, η οποία είναι μία ορμόνη που λειτουργεί ως νευροδιαβιβαστής, επηρεάζει αρνητικά τη λήψη αποφάσεων και τα κίνητρα. Αντίθετα, όταν ο μαθητής αισθάνεται ασφαλής, η παραγωγή σεροτονίνης και ντοπαμίνης αυξάνεται. Οι εν λόγω χημικές ουσίες βελτιώνουν τη μνήμη, τη μάθηση, τη διάθεση και τα κίνητρα. Στο σχολείο θα πρέπει πρώτα απ' όλα να δημιουργηθεί ένα θετικό, ασφαλές περιβάλλον.
- Το δεξί και το αριστερό ημισφαίριο –σχετική διαφάνεια.
- Η Δ.Γ. ενισχύει την «προσωπική φωνή» των μαθητών. Η «φωνή» του συγγραφέα, έχει τη δυνατότητα να «προσεγγίσει» τον αναγνώστη, προσφέροντάς του μία απροσδόκητη εμπειρία. Η «φωνή» κάνει το κείμενο πιο συναρπαστικό κι επομένως ευκολότερο για τον αναγνώστη να το κατανοήσει.
- Η Δ.Γ. ωφελεί του μαθητές: α) Βοηθάει στην ανάπτυξη της γλώσσας σε όλα τα επίπεδα, όπως γραμματική, λεξιλόγιο και φωνολογία. β) Ενθαρρύνει τους μαθητές να «παίξουν» με τη γλώσσα, να πειραματιστούν και να την εξερευνηθούν χωρίς φόβο. γ) Δίνει έμφαση στη δεξιά πλευρά του εγκεφάλου, στα συναισθήματα, στη διαίσθηση, στη μουσικότητα. δ) Ενισχύει την αυτοπεποίθηση των μαθητών. ε) Αυξάνει τα κίνητρά τους. ζ) Ενισχύει τις δεξιότητες της ανάγνωσης και της συγγραφής.
- Σε έρευνες που έχουν γίνει την τελευταία δεκαετία η νευροβιολογική έρευνα έχει ήδη αποδείξει ότι η **ανάγνωση ιστοριών διεγείρει τα εγκεφαλικά κύτταρα**, καθώς οι αναγνωστικές εμπειρίες λειτουργούν ως προσομοιωτές των καταστάσεων που μελετάμε.
- Η νευροβιολογική έρευνα που βασίζεται στην επενέργεια των **μυθοπλασιών** επέτρεψε να περιγράψει ακριβώς το δίκτυο των εγκεφαλικών περιοχών που ενεργοποιείται από την ανάγνωση για τη γνωστική επεξεργασία (κατανόηση) των ιστοριών.
- Σε κατάσταση ηρεμίας απεικονίζονται τα σταθερά μοτίβα συσχετισμένης δραστηριότητας που ονομάζονται RSN (δίκτυα ηρεμίας). Αν και δεν είναι ακόμη γνωστό πόσο διαρκεί η επίδραση αυτών των γνωστικών και συναισθηματικών αλλαγών, είναι ωστόσο, αποδεδειγμένες οι παροδικές αλλαγές που επιφέρουν.
- Σε μελέτες επιλέχθηκε το μυθοπλαστικό είδος του μυθιστορήματος, επειδή λόγω της έκτασής του προσφέρει περισσότερα επαναλαμβανόμενα ερεθίσματα, κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης των κεφαλαίων του και δίνει ευκαιρία για εκτεταμένες σαρώσεις κατά τη δεσμευμένη σε αυτό ανάγνωση. Έτσι, μελετήθηκε ένα δείγμα εικοσιενός νέων με μέσο όρο ηλικίας τα 21,5 έτη (Berns, Blaine, Prietula, Pye, 2013: 590-600). Εντυπωσιακά αποτελέσματα. **Οι αλλαγές που επιφέρει στις εγκεφαλικές περιοχές η εκτεταμένη ανάγνωση ενός μυθιστορήματος** με την ποικιλία των διαφορετικών εμπειριών που προσφέρει έδειξε **σημαντική ανιχνεύσιμη κοινή αλλαγή των RSN στα υποκείμενα του δείγματος**. Η ανάγνωση εκτεταμένων μυθοπλαστικών ιστοριών ενισχύει τις περιοχές επεξεργασίας της γλώσσας και μέσω ενσωματωμένης σημασιολόγησης επιδρά σε αισθητηριακές περιοχές, όπως αυτές επί παραδείγματι που ευθύνονται για την προσοχή.
- Οι θεραπευτικές ιδιότητες της γραφής (από τους αρχαίους Αιγύπτιους και τον Σορανό στο Pharmacy Poetry και τα εθνικά συστήματα υγείας).

Left Hemisphere

- Sensory stimulus from *right* side of body
- Motor control of *right* side of body
- Speech, language and comprehension
- Analysis and calculations
- Time and sequencing
- Recognition of words, letters and numbers

Right Hemisphere

- Sensory stimulus from *left* side of body
- Motor control of *left* side of body
- Creativity
- Spatial ability
- Context / perception
- Recognition of faces, places and objects

Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής: κοινωνικές δεξιότητες και γλώσσα

- Βοηθητικό το μοντέλο **ABC** του De Vries (1998:92-108)
- Α) Ανάλυση προβλήματος. Στο στάδιο αυτό καταγράφεται η συμπεριφορά των συμμετεχόντων, αλλά και του περιβάλλοντός τους, γίνεται μία πρώτη εκτίμηση των αναγκών τους, καθώς και μία προσπάθεια αιτιολόγησης της συμπεριφοράς, ορίζεται η ομάδα στόχος και αποφασίζεται το είδος της παρέμβασης που θα εφαρμοστεί. Β) Παρέμβαση στη συμπεριφορά. Στο στάδιο αυτό καθορίζονται οι σκοποί και οι επιμέρους στόχοι της παρέμβασης, επιλέγεται η μέθοδος που θα εφαρμοστεί και στο τέλος εφαρμόζεται η παρέμβαση σε ένα δείγμα και αξιολογούνται τα αποτελέσματα. Γ) Διάρκεια. Στο στάδιο αυτό προωθείται η συνεργασία διαφόρων τομέων, όπως για παράδειγμα του σχολείου με την οικογένεια και την κοινωνία, μέσω της συνέχισης της παρέμβασης και σε αυτούς τους τομείς, ακολουθεί διάχυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν μετά την αξιολόγηση και σχεδιάζονται με βάση αυτά ανάλογες υποστηρικτικές πολιτικές.
- **Ποικιλία τεχνικών διδασκαλίας**
- **Τα Στάδια Οργάνωσης**
- **Α. Στάδιο** - Το Εργαστήριο θα πρέπει να πληροί τα εξής κριτήρια:
- Για τους δασκάλους / Για τους μαθητές / Για τους γονείς (προαιρετικά)

Α. Στάδιο (1.1.)

- Για τους δασκάλους
- Ο σκοπός, οι στόχοι, το θεωρητικό πλαίσιο και το περιεχόμενο των εργαστηρίων να είναι κατανοητά.
- Να είναι εύκολο στη χρήση του.
- Να μπορεί να υλοποιηθεί στα χρονικά πλαίσια που απαιτεί η εφαρμογή του.
- Να μη χρειάζεται η σχολική αίθουσα να διαμορφωθεί με κάποιον ιδιαίτερο τρόπο.
- Να περιέχει οδηγίες χρήσης, έτσι ώστε να μπορεί το πρόγραμμα να εφαρμοστεί, χωρίς να χρειάζεται η συνεχής υποστήριξη των δασκάλων.
- Να συμβάλει στη δημιουργία ενός θετικού κλίματος μέσα στην τάξη.
- Να ενδυναμώνει τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος αναφορικά με τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας, της Γλώσσας και της Παραγωγής Γραπτού Λόγου.
- Να διευκολύνει την επικοινωνία με τους μαθητές.
- Να «διδάξει» τις δεξιότητες χωρίς αυστηρά αξιολογικά/βαθμολογικά πλαίσια.

A. Στάδιο (1.2.)

- [Ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως πρότυπο μίμησης για τους μαθητές του. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει πρώτα ο ίδιος να επιδείξει γνωστικές, μεταγνωστικές, κοινωνικές κι επικοινωνιακές δεξιότητες για να επιδράσει καταλυτικά στις συνήθειες των μαθητών του. Αναλυτικότερα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να:
- Συζητάει καθημερινά με τους μαθητές του και να εκφράζει τα συναισθήματά του, καταθέτοντας και δικές του εμπειρίες.
- Πειραματίζεται μαζί τους στη συλλογή, επεξεργασία κι ανάλυση δεδομένων.
- Εμφανίζει δημιουργική σκέψη, καινοτομία και να προτείνει ευφάνταστες ιδέες και λύσεις.
- Συνεργάζεται με τους μαθητές του, να αλληλεπιδρά και να επικοινωνεί μαζί τους.
- Εφαρμόζει σχέδιο διδασκαλίας καθημερινά, να αυτοαξιολογείται και να αναγνωρίζει τις όποιες αδυναμίες του.
- Ακούει τους μαθητές του με αγάπη κι αποδοχή.
- Προσεγγίζει τη γνώση διαθεματικά και βιωματικά, αξιοποιώντας τις ψηφιακές τεχνολογίες.
- Είναι ήρεμος, ευδιάθετος και πρόθυμος για κάθε παροχή βοήθειας.
- ΠΡΕΠΕΙ: να ενισχύει την υψηλή αυτοεκτίμηση του παιδιά που επηρεάζει την ψυχική και κοινωνική του υγεία, αλλά και τη βελτίωση της ακαδημαϊκής του επίδοσης (λεκτικά, νεύματα, χειρονομίες, χαμόγελα)]

A. Στάδιο (2)

- Για τους μαθητές της ομάδας παρέμβασης
- Να είναι αποτελεσματικό.
- Να διευκολύνει τους μαθητές στην εφαρμογή των κοινωνικών δεξιοτήτων στις οποίες το πρόγραμμα αποσκοπεί.
- Να μη διαπνέεται από διδακτισμό.
- Να παρουσιάζει στους μαθητές τρόπους να σκέφτονται.
- Να είναι διασκεδαστικό και το υλικό του ελκυστικό, όπως για παράδειγμα με τη χρήση χιουμοριστικών λογοτεχνικών κειμένων ανάλογων με τα ενδιαφέροντα και την ηλικία των παιδιών ή με τη χρήση εικόνων. Ακόμη, να περιλαμβάνει ευχάριστες δραστηριότητες και παιχνίδια ρόλων.
- Να μπορεί να συνδεθεί με το Αναλυτικό Πρόγραμμα.
- Να δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να αξιοποιούν τις δεξιότητες αυτές καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους στο σχολείο.

A. Στάδιο (3)

- Για τους γονείς - προαιρετικά
- Να ενημερώνονται, ιδιαίτερα κατά την έναρξη του Προγράμματος (πολλά Εργαστήρια), για τους στόχους του.
- Να τους παρέχεται η δυνατότητα να έχουν κατά διαστήματα μία εικόνα της πορείας εφαρμογής του.
- Να τους ευαισθητοποιεί και να τους δίνει τη δυνατότητα, ιδιαίτερα κατά το τέλος του Προγράμματος, να έχουν μία ολοκληρωμένη εικόνα της συνολικής εφαρμογής του –της συμμετοχής και της προόδου των παιδιών τους.

B. Στάδιο (1)

- **Οι στόχοι** του Εργαστηρίου αφορούν την ενίσχυση **δεξιοτήτων**, την αλλαγή **συμπεριφορών και στάσεων** (αλληλεπίδραση με συμμαθητές, κατανόηση διαφορετικότητας, αποδοχή εαυτού, προσέγγιση μάθησης με παιγνιώδη τρόπο) και την απόκτηση **γνώσεων** (τρόποι διαχείρισης συναισθημάτων, συγγραφικές τεχνικές).
- **Δεξιότητες – οι μαθητές να**
 - κατανοούν τον προφορικό και τον γραπτό λόγο (π.χ. ρόλος σημείων στίξης αντί επιτονισμών)
 - παράγουν γραπτό λόγο αλλά και προφορικό λόγο
 - αφηγούνται, διηγούνται
 - περιγράφουν
 - χρησιμοποιούν στρατηγικές μάθησης
 - αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους
 - αναπτύξουν τη συγκλίνουσα και την αποκλίνουσα σκέψη
 - αναπτύξουν την ενεργητική ακρόαση
 - α) εστιάζουν την προσοχή τους προς τον συνομιλητή τους, β) περιμένουν τον συνομιλητή τους να ολοκληρώσει, πριν μιλήσουν οι ίδιοι, γ) αποκωδικοποιούν τα προσφερόμενα ερεθίσματα, δ) παράγουν προφορικό και γραπτό λόγο μέσω της συνεχούς λεκτικής συμμετοχής τους.
 - ενισχύσουν την αυτοεικόνα τους
 - α) φτιάξουν την αυτοβιογραφία τους, β) περιγράψουν τον εαυτό τους, χρησιμοποιώντας μεταφορικές εικόνες και παρομοιώσεις μέσα σε ποιήματα, γ) αποκτήσουν σεβασμό και αυτο-αποτελεσματικότητα, δ) εκφράζουν με άνεση τα συναισθήματά τους, ε) γράφουν ιστορίες και να ταυτίζονται με τους ρόλους των χαρακτήρων τους.
 - να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση
 - παράγουν λόγο μέσω της ενασχόλησής τους με λογοτεχνικά κείμενα που άπτονται ζητημάτων εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα, β) αντιληφθούν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαχώριστα, αλληλοεξαρτώμενα και αλληλοσχετιζόμενα, γ) ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα που εστιάζουν στην προαγωγή της ισότητας σε ό,τι αφορά την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.
 - επιχειρηματολογούν
 - εφαρμόζουν τεχνικές λήψης αποφάσεων

Θεματικές Εργαστηρίου Δ.Γ.

Πεζός, ποιητικός, θεατρικός, σεναριακός λόγος – σύγχρονες φόρμες

- Δίνω ένα τέλος στην ιστορία
- Αλλάζω το σκηνικό της ιστορίας
- Φτιάχνουμε ομαδικά μια ιστορία
- Φτιάχνω έναν ήρωα (όνομα, φύλο, ντύσιμο, συνήθειες, συνέντευξη, βρίσκουμε το ημερολόγιό του, του απευθύνουμε επιστολή)
- Φτιάχνω έναν ήρωα μέσα από εικόνα
- Φτιάχνω μια ιστορία μέσα από εικόνα
- Ανιχνεύω τα βασικά στοιχεία μιας αυτοβιογραφίας
- Φτιάχνω την αυτοβιογραφία μου
- Φτιάχνω μια ιστορία με δύο ήρωες και με παράλληλη χρήση της οπτικής τους γωνίας
- Μια ιστορία από πολλές διαφορετικές οπτικές γωνίες
- Εξοικειώνομαι με τους κανόνες και τη λειτουργία του διαλόγου
- Εμπλουτίζω μια ιστορία με απρόβλεπτους διαλόγους
- Διάλογοι (διαφορές σε τρόπο ομιλίας, ηλικίας, σκέψεις, αντίληψης)
- Επεξεργάζομαι τα δεδομένα ενός προβλήματος με λογικούς κανόνες και βρίσκω κοινές, συνήθεις λύσεις του
- Εξερευνώ ιδέες και βρίσκω πολλές λύσεις
- Δείξ' το, μην το λες
- Η τεχνική των τριών ομόκεντρων κύκλων π.χ. ήρωας (λευκός-50 – ανασφαλής – ζωγράφος), οικογενειακό (κόρη -20 ετών – χειριστική – μεγαλομανής – μοντέλο), κοινωνικό περιβάλλον (φίλος – νυχτερινά μαγαζιά – τροφοδότης διεφθαρμένων πολιτικών)
- Τι γνωρίζουν οι άλλοι, τι δεν γνωρίζουν για εμάς
- Το δίλημμα του τράινου –μετατροπή
- Το δίλημμα του σκαντζόχοιρου – μετατροπή
- Το σασπένς: τι / αν / πώς / ποιος /
- Η ανατροπή
- Γράφω έναν μονόλογο υπό διάφορες οπτικές (βασισμένο στα Σκεπτόμενα καπέλα του De Bono)
- Γράφω μια ιστορία με την Τεχνική της Ιδεοθύελλας
- Γράφω αφιερώσεις
- Οι καλύτεροι τίτλοι – πλοκή
- Περιγραφή ενός σκηνικού (πού, πότε, μέρα, έτος, καιρικές συνθήκες, ατμόσφαιρα)
- Κόμικ –σε φούσκες τα λόγια των ηρώων / διαδοχικές εικόνες που αναπαριστούν τη σκέψη και τα συναισθήματα
- Ελευθερόστιχο ποίημα σε αυτόματη γραφή
- Μετατροπή ποιήματος σε ελευθερόστιχο
- Βρίσκω τη ρίμα που λείπει
- Ακροστιχίδα
- Τετράστιχα με μια εικόνα ή σκέψη
- Ταυτόγραμμα
- Εικόνες και μεταφορές (ονοματικά σύνολα ή και παρηχητικά)
- Επαναλήψεις και παρομοιώσεις
- Γλωσσοκεντρικά ποιήματα
- Σύμβολα
- Διακειμενικότητα
- Παρωδία
- Αυτοαναφορικότητα
- Καλλιγραφήματα

Six Thinking Hats® Quick Summary

PROCESS

Blue Hat - Process

Thinking about thinking.
What thinking is needed?
Organizing the thinking.
Planning for action.

FACTS

White Hat - Facts

Information and data.
Neutral and objective.
What do I know?
What do I need to find out?
How will I get the information I need?

FEELINGS

Red Hat - Feelings

Intuition, hunches, gut instinct.
My feelings right now.
Feelings can change.
No reasons are given.

CREATIVITY

Green Hat - Creativity

Ideas, alternatives, possibilities.
Provocations - "PO".
Solutions to black hat problems.

BENEFITS

Yellow Hat - Benefits

Positives, plus points.
Logical reasons are given.
Why an idea is useful.

CAUTIONS

Black Hat - Cautions

Difficulties, weaknesses, dangers.
Logical reasons are given.
Spotting the risks.

Επιλογή και χρήση δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής

A. Καθοδηγούμενες Στρατηγικές Δημιουργικής Γραφής

- Τεχνική των εικόνων. Η πολυσημία και το προσομοιωτικό περιβάλλον της εικόνας δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να εισβάλει νοητικά στην εικόνα, να αναλάβει ρόλο, να ταυτιστεί με πρόσωπα και να δράσει, εκφράζοντας λόγο προφορικό και γραπτό.
- Τεχνική ερωτήσεων. Οι ευφάνταστες ερωτήσεις του εκπαιδευτικού διευκολύνουν την εμφάνιση αποκλίνουσας σκέψης και πρωτότυπων ιδεών των μαθητών του στο προ-συγγραφικό στάδιο, πριν δηλαδή τη δημιουργία κειμένου.
- Τεχνική γραπτών οδηγιών. Οι εντολές που δίνονται από τον εκπαιδευτικό μπορεί να είναι καταφατικές, περιοριστικές, ενθαρρυντικές ή και γενικόλογες ως προς το περιεχόμενο του κειμένου που θα δημιουργήσουν οι μαθητές.
- Τεχνική γραφικών αναπαραστάσεων. Οι μαθητές δημιουργούν σχήματα και μέσω αυτών προβαίνουν με γρήγορο τρόπο σε ελεύθερους συνειρμούς ή στην αναζήτηση σχέσεων ανάμεσα σε έννοιες πριν, αλλά και κατά τη διάρκεια δημιουργίας του κειμένου.
- Τεχνική δημιουργικής απομίμησης. Τα παιδιά δημιουργούν κείμενα, πεζά ή έμμετρα, αναπαράγοντας τη δομή άλλων κειμένων που λειτουργούν ως πρότυπα. Mentor texts
- Τεχνική της αφετηρίας λέξεων. Οι λέξεις δίνονται από τον δάσκαλο, από τα παιδιά ή εντοπίζονται μέσα από κείμενα ή από το περιβάλλον και χρησιμοποιούνται ως ερεθίσματα για τη δημιουργία κειμένων.
- Τεχνική κείμενα αφετηρίες. Διάφορα κείμενα ολόκληρα, φράσεις τους, η αρχή τους, το τέλος τους ή ακόμα και η δομή τους λειτουργούν ως αφόρμηση για να γράψουν τα παιδιά τα δικά τους κείμενα.

B. Χαλαρής Καθοδήγησης Στρατηγικές Δημιουργικής Γραφής

- Τεχνική της ιδεοθύελλας. Δίνεται ένα θέμα-ερέθισμα από τον δάσκαλο και τα παιδιά με ελεύθερο, αυθόρμητο και γρήγορο τρόπο καταθέτουν τις ιδέες/σκέψεις που τους έρχονται στον νου. Μετά τον έλεγχο, την ταξινόμηση, την αξιολόγηση και την επιλογή των ιδεών, οι μαθητές προχωρούν στη δημιουργία κειμένου.
- Τεχνική της συζήτησης. Η αλληλεπίδραση των μαθητών σε ένα θετικό ψυχολογικό κλίμα τάξης οδηγεί στη συνεργατική γραφή κειμένου μέσα από τις όποιες συμφωνίες, διαφωνίες ή και σχόλια των συμμετεχόντων.
- Τεχνική της ομαδικής δημιουργικής σύνθεσης. Στο πλαίσιο ομάδων τα παιδιά δια-πραγματεύονται ένα κοινό θέμα. Μπορεί το κάθε μέλος της ομάδας να γράψει το δικό του κομμάτι στην ιστορία ή να αναλάβουν κυκλικά ρόλους, όπως γραμματέας, συντονιστής, αξιολογητής, υπεύθυνος δημοσιοποίησης κειμένου (συγγραφείς, δημοσιογράφοι, ιστορικοί κτλ.)
- Τεχνική τροποποίησης και ανατροπής μοτίβου. Με την ημιτελή ερώτηση/ερέθισμα του δασκάλου «*Τι θα συνέβαινε αν...*», οι μαθητές καλούνται να προβούν σε ανατροπές στη δομή ενός κειμένου, στο ύφος, στους χαρακτήρες, στο σκηνικό, στην αφηγηματική σκοπιά, όπως και σε επιμέρους λεπτομέρειες.
- Τεχνική μελέτης πηγών. Οι μαθητές, πριν τη συγγραφή του κειμένου, συγκεντρώνουν, καταγράφουν, ταξινομούν και αξιολογούν πληροφορίες από διάφορα κειμενικά είδη γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα.

Μορφή και δομή του Εργαστηρίου

Πόσα εργαστήρια θα επιλεγούν για τη διάρκεια της χρονιάς;
Θα πραγματοποιείται ένα κάθε εβδομάδα;
Θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να αξιοποιούν όλες τις κατηγορίες δεξιοτήτων κοινωνικής μάθησης;
Περί γλώσσας;
Τι γίνεται με τα δομικά στοιχεία του λογοτεχνικού κειμένου;

A. Το καθένα από τα εργαστήρια του Προγράμματος περιλαμβάνει:

- την τεχνική που θα χρησιμοποιήσει
- την αφόρμηση της δραστηριότητας
- τις οδηγίες για την ταξινόμηση των ιδεών και τη δημιουργία ενός πρώτου σχεδίου
- το αντίστοιχο λογοτεχνικό κείμενο ή εικόνα.
- το αντίστοιχο Φύλλο Εργασίας
- τα υλικά, αν υπάρχουν, που είναι απαραίτητα για την υλοποίηση του εργαστηρίου.

B. Κάθε συγκροτημένο Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής που θα στοχεύει στην απόκτηση Δεξιοτήτων Κοινωνικής Μάθησης θα πρέπει να συνοδεύεται:

- Το Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικού: Πρόκειται για έναν οδηγό που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες κι εξηγεί με σαφείς οδηγίες τους στόχους και τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

Στον εγχειρίδιο περιλαμβάνονται: 1. Αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων/Αντίγραφα έργων τέχνης: Πρόκειται για λογοτεχνικά αποσπάσματα, ποιήματα, αντίγραφα έργων τέχνης, καθώς και οδηγίες/τεχνικές που απαιτούνται για την υλοποίηση των ασκήσεων δημιουργικής γραφής. Όλα τα παραπάνω είναι αριθμημένα και συνοδεύουν την κάθε δραστηριότητα. 2. Φύλλα συγγραφής κειμένων: Πρόκειται για εικονογραφημένα, αριθμημένα φύλλα εργασίας που συνοδεύουν τις δραστηριότητες.

- Εικονογράφηση λογοτεχνικού βιβλίου: Πρόκειται για πλαστικοποιημένες εικόνες σε διαστάσεις A4 που αποτελούν την εικονογράφηση του λογοτεχνικού βιβλίου και αποτελούν το υλικό ενός συγκεκριμένου εργαστηρίου.
- Συγγραφικό Σημειωματάριο μαθητή και Ημερολόγιο καταγραφής καθηγητή.

Το Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής

Ταυτότητα	Η εργασία με το διαδοχικό πέρασμα των τεσσάρων σταδίων- Προπαρασκευή → Αφόρμηση → Συγγραφή → Παρουσίαση – είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τα παιδιά, γι' αυτό και είναι σημαντικό τα βήματα να ακολουθηθούν με τη σειρά τους. Από την άλλη, καθώς όλες οι ενότητες στοχεύουν στην ανάπτυξη γνωστικών, μεταγνωστικών, κοινωνικών κι επικοινωνιακών δεξιοτήτων, ο εκπαιδευτικός μπορεί να τροποποιήσει τη σειρά εφαρμογής τους, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της τάξης του.
Στόχοι	<p>Παιδαγωγικοί Αφηγηματικοί Υφολογικοί Λεξικογραμματικοί</p> <p>Δεξιότητες Κοινωνικής Μάθησης Ενεργητική ακρόαση Αυτοεκτίμηση Συγκλίνουσα και Αποκλίνουσα σκέψη - Επίλυση προβλημάτων Προσοχή Καινοτομία-Δημιουργικότητα Συμμετοχή σε ομάδες-Συνεργασία Μεταγνώση Προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα Ενσυναίσθηση-Ανθρώπινα δικαιώματα Γλωσσικός Γραμματισμός</p>

Οργάνωση

Χώρος εργαστηρίου

Καθώς η Δημιουργική Γραφή δεν είναι ένα τυπικό μάθημα, είναι σημαντικό να μην επιλέξετε την αίθουσα διδασκαλίας ως χώρο για τη λειτουργία του εργαστηρίου. Προτιμήστε τη Σχολική Βιβλιοθήκη ή άλλου τύπου αίθουσα, επιλέγοντας μάλιστα εκείνη την τοποθέτηση των καρεκλών και των θρανίων που να διευκολύνει τη λειτουργία των ομάδων.

Προετοιμασία (2 λεπτά)

Αφόρμηση

Αξιοποιείται κυρίως οπτικό και ακουστικό υλικό: εικόνες, τραγούδι, μια λέξη του τίτλου, μια απαγγελία, ενεργοποιούν το ενδιαφέρον πριν από την ανάγνωση.

Διεξαγωγή του εργαστηρίου

* Εξηγήστε αναλυτικά τους όρους κάθε δραστηριότητας και δώστε αρκετά παραδείγματα. Έχετε υπόψη ότι όλες οι ασκήσεις έχουν έναν τόνο παιγνιώδους λογικής.

* Τηρήστε έναν συγκεκριμένο χρόνο γραφής, τον οποίο πρέπει πάντα να δηλώνετε με την εξής φράση: «Έχετε χ λεπτά να ολοκληρώσετε την άσκησή σας». Εάν κάποιος μαθητής δε θέλει να γράψει, δεν τον εξαναγκάζουμε, απλώς τον ενθαρρύνουμε. Ως συντονιστής του προγράμματος, μπορείτε να γράφετε κι εσείς, εφόσον το θέλετε. Εάν υπάρχουν μαθητές με γλωσσικά προβλήματα, τους ενθαρρύνετε να γράψουν με το δικό τους, έστω και περιορισμένο, λεξιλόγιο. Είναι βέβαιο ότι το τελευταίο θα εμπλουτιστεί μέσω των ασκήσεων.

* Ενθαρρύνετε όλα τα παιδιά να διαβάσουν τα κείμενά τους. Είναι ένας τρόπος να αξιολογηθούν τα κείμενα, να ενισχυθεί η ακρόαση των άλλων μαθητών, αλλά και το άνοιγμά τους σε κάθε κριτική. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνετε στα παιδιά ότι η κριτική που θ' ασκούν μετά την ανάγνωση κάθε κειμένου θα πρέπει να γίνεται με ευγενικό και καλοπροαίρετο τρόπο, καθώς έχει ως απώτερο σκοπό την ανάδειξη των δυνατών σημείων, των αδυναμιών, αλλά και την αυτοδιόρθωση. Εάν ένας μαθητής δε θέλει να διαβάσει, μην επιμείνετε. Δώστε του χρόνο να πειραματιστεί με ασφάλεια στον χώρο του εργαστηρίου, τονίζοντας ότι θα κοινοποιήσει το κείμενό του μόνο όταν αισθανθεί πραγματικά έτοιμος.

Οργάνωση

Δημιουργία κατάλληλου κλίματος

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διαμορφώσετε ένα θετικό κι ευχάριστο κλίμα στη τάξη, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα συναισθήματα των μαθητών σας, αλλά και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις τόσο με εσάς όσο και μεταξύ τους. Σύμφωνα με έρευνες το θετικό παιδαγωγικό κλίμα έχει συσχετιστεί με λιγότερα συναισθηματικά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς. Επιπλέον, μπορεί να επηρεάσει αποτελεσματικά τον βαθμό ακαδημαϊκής επιτυχίας των μαθητών σας.

Δείξτε αγάπη στους μαθητές τόσο με τα λόγια σας όσο και με τις πράξεις σας.

Να είστε συνεπείς προς τα λεγόμενά σας.

- Χαμογελάστε τους και επιτρέψτε και στον δικό σας ενθουσιασμό να εκδηλωθεί.
- Προσπαθήστε να κατανοήσετε τη συμπεριφορά των μαθητών σας «παίρνοντας» τη θέση τους.
- Εφαρμόστε σαφείς κανόνες τους οποίους θα τους έχετε συζητήσει με τους μαθητές σας.
- Δημιουργήστε σε όλους τους μαθητές την αίσθηση της αποδοχής ώστε να εκφράζονται ελεύθερα χωρίς το άγχος της επίκρισης.
- Ενθαρρύνετε την ελεύθερη έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων των μαθητών σας αποφεύγοντας αρνητικά σχόλια και αξιολογήσεις.
- Ενθαρρύνετε τα παιδιά στις διάφορες δραστηριότητες, αλλά μην τα πιέζετε να συμμετέχουν αν δεν θέλουν.
- Να είστε ευδιάθετοι και πρόθυμοι να προσφέρετε κάθε είδους βοήθεια που θα σας ζητηθεί.
- Αποδεχτείτε τη σιωπή. Μη βιάζεστε να μιλήσετε εσείς για να καλύψετε το κενό. Τα παιδιά θέλουν χρόνο για να σκεφτούν, ειδικά όταν συμμετέχουν σε καινούριες δραστηριότητες.
- Αποφεύγετε τις παρατηρήσεις ονομαστικά στα παιδιά ειδικά όταν αυτά δεν τηρούν σωστά τους κανόνες.
- Αντιμετωπίστε τα λάθη τους με θετικό/παιδαγωγικό τρόπο και βοηθήστε τα ώστε αυτά ν' αποτελέσουν ευκαιρίες για μάθηση.

Σχηματισμός ομάδων

Η οργάνωση των μαθητών σε ομάδες, αλλά και η αποτελεσματική λειτουργία τους απαιτεί την ύπαρξη κάποιων προϋποθέσεων:

- Οργάνωση χώρου
- Μέγεθος ομάδας
- Σύνθεση

Μέθοδοι/Τεχνικές	<p>Οι τεχνικές δημιουργικής γραφής διακρίνονται σε καθοδηγούμενες και σε τεχνικές χαλαρής καθοδήγησης. Ειδικότερα, οι πρώτες περιλαμβάνουν την τεχνική των εικόνων, των ερωτήσεων και των γραπτών οδηγιών, των γραφικών αναπαραστάσεων, των πινάκων, της δημιουργικής απομίμησης, της αφετηρίας των λέξεων και την τεχνική «κείμενα-αφετηρίες». Από την άλλη, ως χαλαρής καθοδήγησης, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι στρατηγικές της ιδεοθύελλας, της συζήτησης, της ομαδικής δημιουργικής σύνθεσης, της τροποποίησης και ανατροπής μοτίβων, της μελέτης και διεξοδικής ανάλυσης των αφηγηματικών στοιχείων και της μελέτης πηγών.</p>
Διαδικασία εφαρμογής δραστηριοτήτων	<p>Η διαδικασία εφαρμογής δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής, περιλαμβάνει τρία διαδοχικά βήματα: α) Ο μαθητής ανακαλύπτει, δημιουργεί γνώσεις και τεχνικές διαμέσου της κριτικής ανάγνωσης και του σχολιασμού λογοτεχνικών κειμένων. β) Ο μαθητής αποτυπώνει/εφαρμόζει την παραπάνω αποκτηθείσα γνώση σε γραπτό κείμενο, μετασχηματίζοντάς τη σε νέα γνώση με την επίδραση ενός ερεθίσματος που του προσφέρει ο δάσκαλος/εμπνευστής και με βάση τις ίδιες τις εμπειρίες του. γ) Ο μαθητής λαμβάνει ανατροφοδότηση με την ανακοίνωση / δημοσιοποίηση του γραπτού κειμένου. Το παραγόμενο κείμενο γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας, στην οποία ο μαθητής/συγγραφέας καταθέτει και ο ίδιος -μαζί με όλα τα μέλη της ομάδας- τις απόψεις του και ανακοινώνει τις διαδικασίες παραγωγής του κειμένου.</p>

**Οφέλη για τους
μαθητές**

Ενίσχυση της ενεργητικής ακρόασης
Μάθηση μέσω οδηγιών
Ενίσχυση της αυτοεικόνας
Διευκόλυνση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης
Αποτελεσματικότερη επίλυση προβλημάτων
Ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας
Μάθηση μέσω στρατηγικών
Ενδυνάμωση της προσωπικής και κοινωνικής υπευθυνότητας
Ανάπτυξη της συγκλίνουσας και αποκλίνουσας σκέψης
Καλλιέργεια της ενσυναίσθησης
Ενίσχυση συγγραφικών δεξιοτήτων
Βελτίωση της στάσης τους απέναντι στη γραφή
Μάθηση με παιγνιώδη τρόπο
Ενίσχυση ψηφιακού γραμματισμού
Κριτική ανάγνωση κειμένων
Ανακάλυψη των μηχανισμών σύνθεσης κειμένων
Ελεύθερη δημιουργική έκφραση
Ικανότητα κατανόησης και αντίδρασης στα νοήματα των κειμένων
Κατάκτηση λειτουργίας γραμματικών και συντακτικών φαινομένων ως μέσο μετάδοσης νοημάτων, κατασκευής κειμένων και απόδοσης επικοινωνιακού πλαισίου
Αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των γραμματικοσυντακτικών και λεξιλογικών επιλογών στη διαμόρφωση του κατάλληλου ύφους

**Οφέλη για τον
εκπαιδευτικό**

Ενίσχυση των δεξιοτήτων που συνδέονται με βελτιωμένες ακαδημαϊκές συμπεριφορές κι επιδόσεις των μαθητών του

Ανάπτυξη θετικού κλίματος στην τάξη

Ενδυνάμωση των στόχων του αναλυτικού προγράμματος αναφορικά με τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, της γλώσσας, την κατανόηση και την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου

Καινοτόμες διδακτικές πρακτικές και προσεγγίσεις

Ανάπτυξη τεχνικών ελεύθερης δημιουργικής έκφρασης

Καλλιέργεια σύγχρονων πρακτικών γραφής

Γνώση της κοινωνικής πρακτικής που αντιπροσωπεύει κάθε κείμενο

Ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται αποτελεσματικά και δημιουργικά τον γραπτό και τον προφορικό λόγο

Ενίσχυση της επικοινωνιακής, γλωσσικής και κριτική ικανότητας των μαθητών μέσω της εμβάθυνσης στα κείμενα

Ουσιαστική επικοινωνία και διάλογος με τους μαθητές

Ενίσχυση κοινωνικο-συναισθηματικών δεξιοτήτων του ίδιου του εκπαιδευτικού

Διδασκαλία χωρίς αυστηρά αξιολογικά/βαθμολογικά πλαίσια

Κριτήρια Αξιολόγησης της Δημιουργικής Γραφής

• ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- Ποικιλία και πρωτοτυπία ιδεών.
- Ανάδειξη θέματος/θεματικών κέντρων.
- Πρόκληση προβληματισμών.
- Συναισθηματική εγρήγορση.
- Νοηματική αλληλουχία.
- Φαντασιακή/επινοητική ανάπλαση της προσωπικής εμπειρίας.

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

- Τεχνικές και επιλογές στη δόμηση / σύνθεση του κειμένου (χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, επιλογή και χρήση αφηγηματικής φωνής και αφηγηματικών τεχνικών, οπτική γωνία, μοτίβα κ.ά)
- Εστίαση στο θέμα / στα θέματα
- Ευρηματικότητα (π.χ. τίτλος, αρχή/τέλος του κειμένου)

ΓΛΩΣΣΑ – ΎΦΟΣ

- Γλωσσοπλαστική ικανότητα.
- Πρωτοτυπία στη χρήση των γλωσσικών συμβάσεων.
- Λειτουργική χρήση των σημείων στίξης.
- Προσωπικό ύφος.
- Πληρότητα.
- Γλωσσική επάρκεια.

ΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ή ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥΣ

- Λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα παραπάνω.

ΚΡΙΤΙΚΗ/ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ

- Ικανότητα κριτικής ανάγνωσης και αναθεώρησης του γραπτού (δεύτερη γραφή).
- Συνεργατική ανατροφοδότηση στο πλαίσιο της ομάδας.
- Ικανότητα κατανόησης και αξιοποίησης της κριτικής της ολομέλειας.